

15.6.2020

EK/PV/AL

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi
oppivelvollisuus@minedu.fi

Viite: OKM032:00/2019

Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi

Kuuloliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntoa oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyen. Yhdymme asiassa mm. Kuurojen liiton ja Vammaisfoorumin lausuntoihin.

Lausunnon keskeinen sisältö:

Kuuloliitto näkee, että nykyisessä perusopetuslaissa määriteltyjen vammaisen lapsen tukimuotojen on katettava koko hallituksen esityksessä määritelty oppivelvollisuusaika. Tuki on oltava saatavilla myös perusopetuksen jälkeisessä oppivelvollisuuteen kuuluvassa koulutuksessa. Tämän lisäksi lapsen ja nuoren tulee saada vammaisyleissopimuksen ja yhdenvertaisuuslain edellyttämät tarvitsemansa kohtuulliset mukautukset. Ilman näitä kuulovammainen ei voi yhdenvertaisesti osallistua opetuksen. Kohtuullinen mukautus ei ole sama asia kuin HE –luonnoksessa kuvattu opintososiaalinen etuus. HE-luonnoksessa ei ole riittävästi otettu huomioon YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista. Yleissopimuksen koulutusta koskeva artikla 24 mainitaan ainoastaan suhteessa perustuslakiin käsittelevässä luvussa.

Hallituksen esityksen tavoitteet koulutus- ja osaamistason nostosta ja toisen asteen tutkinnon suorittamisen varmistamisesta ovat sinällään kannatettavia ja edesauttavat myös kuulovammaisten henkilöiden opiskelupolkua, työllistymistä ja osallisuutta. Pelkkä oppivelvollisuuden pidentäminen ilman tarvittavia tukitoimia ei yksinomaan riitä. Onnistuakseen tavoitteissaan, tulee oppivelvollisuuden pidentämiseen varata riittävät resurssit. Lisäksi on vahvistettava oppilaitosten ja siellä työskentelevien opetusalan ammattilaisten osaamista kuulovammaisten nuorten tarpeiden huomioon ottamisesta toisen asteen opinnoissa.

Vammaiset kohtaavat esteitä opinnoissa – yksilöllinen tuki varmistettava

Sanna Marinin hallitusohjelmassa on nostettu esille, että vammaiset ja toimintarajoitteiset jäävät koulutuksen tasolla ja työurien kehityksessä jälkeen muista väestöryhmistä. Toisaalta Suomessa on paljon korkeasti koulutettuja vammaisia, jotka eivät koulutuksestaan huolimatta työllisty. Työelämässä vammaiset kohtaavat valtaväestöä enemmän syrjintää ja asenteellisia esteitä (mm. Yhdenvertaisuusvaltuutetun selvitys/2017). Vammaisten kohtaamaa työelämäsyryntää tulee siten myös kyetä poistamaan ja estämään.

Perusopetuslain mukaan vammaisilla lapsilla ja nuorilla on ollut oikeus tukiopetukseen, tehostettuun tukeen ja erityiseen tukeen. On kuitenkin todettu, että tukimuodoista huolimatta vammaisten oppilaiden siirtyminen toisen asteen opintoihin on kuitenkin keskimääräistä epävarmempaa. Lisäksi ryhmiin kuuluvat siirtyvät useammin ammatillisiin opintoihin kuin lukio-opintoihin. Toisaalta ammatillisissa opinnoissa vammaiset nuoret voivat kohdata ennakkoluuloja siitä, mille aloille he voivat työllistyä. Lisäksi oppilaitokset eivät välttämättä osaa varmistaa sitä, että vammaisen opiskelijan kohdalla tehtäisiin työelämäharjoittelussa hänen tarvitsemansa kohtuulliset mukautukset. Kuuloliitto on myös saanut yhteydenottoja siitä, että osa oppilaitoksista tulkitsee

15.6.2020

EK/PV/AL

väärin SORA-lainsäädäntöä eikä selvitä, miten kuulovammaisen opiskelija selviää opinnoistaan kohtuullisten mukautusten turvin. Toisen asteen oppilaitosten tietämystä kohtuullisten mukautusten tekemisen velvoitteesta tulee vahvistaa.

Nykyinen koulu- ja opiskelumaailma avoimine oppimisympäristöineen sekä itseohjautuvuuden vaatimuksineen on monesti huonokuuloiselle oppilaalle haastava. Avoin oppimisympäristö hankaloittaa kuulemistä ja on kuulokojetta ja/tai sisäkorvaistutetta käyttävälle oppilaalle väsyttävä. Kuulovamma vaikeuttaa koulun opetus- ja sosiaalisissa tilanteissa pärjäämistä; erityisesti, jos oppimisympäristössä on paljon taustahälyä ja tilassa on huono akustiikka. On varmistettava, että huonokuuloisen oppilas saa omaan oppimistilanteeseensa ja oppimisympäristöihin sopivia tukimuotoja.

Kuulovammaisten nuorten kykyjen tunnistaminen

Kuulovammaisen oppilas hyötyy erilaisista tukimuodoista ja kuulovamman huomioonottavista ratkaisuista kuten hyvistä akustisista olosuhteista, pienryhmistä, kuulemistä tukevista teknisistä apuvälineistä ja tukiviittomista. Kohtuullisten mukautusten ja riittävän yksilöllisen tuen avulla kuulovammaisen lapsi ja nuori voi opiskella kohti sitä koulutus- ja työuraa, jonka itse kokee mieleiseksi.

Oppivelvollisuuslakiin sisältyy laaja-alainen perusopetusta, sen jälkeistä oppivelvollisuutta ja eri nivelvaiheita koskeva ohjaus- ja valvontavastuu. Tukea tarvitsevien kuulovammaisten oppilaiden kohdalla todellisuus kuitenkin usein on, ettei opinto-ohjaajilla ja muilla ohjausta antavilla ei ole riittävää kuulovammaisuuteen liittyvää osaamista ja asiantuntemusta. Vammaisten lasten ja nuorten kohdalla nähdään usein rajoitteet eikä niinkään kykyjä ja vahvuuksia. Kuuloalan järjestöjen *Yhdenvertaisuus ja osallisuus toisen asteen opinnoissa* –hankkeessa tuli vahvasti esille riski opiskelijan keskeytymisestä mm. motivaatiosyiden vuoksi. Nuori on, osittain asenteellisesti, ohjattu koulutukseen, joka ei häntä kiinnosta. Sujuvaa opiskelupolkua tukee se, että kuulovammaisen oppilas ohjataan sellaisiin toisen asteen opintoihin, joita hän on motivoitunut opiskelemaan. Kuulovammaisuutta tunteva kannustava ohjaus on ratkaisevaa. Ohjaavan henkilöstön osaaminen ja muiden asiantuntijoiden hyödyntäminen tulee uudistuksessa varmistaa.

Lakiesityksen perusteluosiossa on mainittu hallitusohjelman kirjaus, jossa kuntoutus nähdään yhtenä tukimuotona oppivelvollisuusikää korotettaessa. Ollakseen vaikuttavaa, on kuntoutuksen kuitenkin oltava laadukasta, moniammatillista ja asiantuntevaa. Uudistuksessa on otettava huomioon, että vammaisten nuorten kannalta merkittävää osaamista on myös vammaisjärjestöillä, joiden tarjoama toiminta ja vertaistuki vahvistavat lasten ja nuorten minäkuvaa, sosiaalista kehitystä, osallisuuden tunnetta ja resilienssiä. Vammaisjärjestöissä on myös vahvaa osaamista kohtuullisiin mukautuksiin ja tukitoimiin liittyen. Vammaisjärjestöt on myös hyvä huomioida ja heidät tulee osallistaa uudistukseen liittyvään kehittämistyöhön.

Opiskelutulkkauksen varmistaminen oppivelvollisuusiän pidentyessä:

Kuuloliitto nostaa huolena esiin sen, ettei esityksessä ole otettu riittävästi ja selkeästi kantaa opiskelutulkkauksen tilanteeseen uudistuksessa. Oppivelvollisuuden pidentyessä 18 ikävuoteen saakka ja opetuksen maksuttomuuden pidentyessä 20 vuoden ikään saakka oikeuden opiskelutulkkaukseen on jatkuttava yhtä vahvana kuin perusopetuksessa. Ilman opiskelutulkausta oppivelvollisuuden tavoitteeksi asetettu yhdenvertainen ja onnistunut oppimispolku eivät voi toteutua.

15.6.2020

EK/PVIAL

Kuuloliitto näkee, että oikeus opiskelutulkkaukseen on kirjattava selkeästi oppivelvollisuuslakiin tai toissijaisesti substanssilakeihin. Nykyisten substanssilakien ongelmana on se, että niissä ei ole mainintoja opiskelutulkkauksesta, vaan ainoastaan avustajapalvelusta.

Mikäli opiskelutulkkaus järjestetään Kelan kautta, on asianmukaiset muutokset tehtävä myös tulkkauspalvelulakiin.

Opiskelutulkkauksen järjestämistapaa tulee tarkastella myös opiskelijan oikeusturvan näkökulmasta. Nykyisellään palveluun ohjaaminen on ketjutettu erittäin hankalaksi, koska substanssilait eivät tarjoa riittävästi tietoa siitä, mistä palvelu oikeastaan haetaan ja millä ehdoin. Erityisen haastavaa tämä tulee olemaan uudessa nivelvaiheet yhdistävässä tutkintokoulutuksessa ja vastuu lankeaa yksinomaan opiskelijalle itselleen.

Jatkossa on huolehdittava siitä, että opiskelijan ei tarvitsisi opiskelutulkausta saadakseen vedota samanaikaisesti kahteen eri viranomaiseen, mikä vähentäisi heillä olevaa järjestely- ja selvittämistäakkaa. Opetuksen tai koulutuksen järjestäjä tunnistaisi tarpeen, suunnittelisi ja ohjeistaisi palvelun käytön, mikä tehostaisi toimintaa ja samalla vähentäisi hallinnollista taakkaa, jota epäselvä tilanne aiheuttaa. Opetuksen järjestäjien tulee tiedostaa, että tulkkaus on myös vammaisyleissopimuksen ja yhdenvertaisuuslain edellyttämä kohtuullinen mukautus, jota ilman kuulovammaisen henkilö ei voi yhdenvertaisesti osallistua opetukseen.

Opiskelutulkausta tulee tarkastella myös erillään erityisestä tuesta, sillä kaikilla kuulovammaisilla oppilailla ei ole erityisen tuen tarvetta tai päätöstä siihen.

Kuuloliitto ry

Sanna Kaijanen
Toiminnanjohtaja

- Lisätietoja: erityisasiantuntija Esa Kalela esa.kalela@kuuloliitto.fi, 050 572 3490, erityisasiantuntija Päivi Vataja paivi.vataja@kuuloliitto.fi 050 5717 884